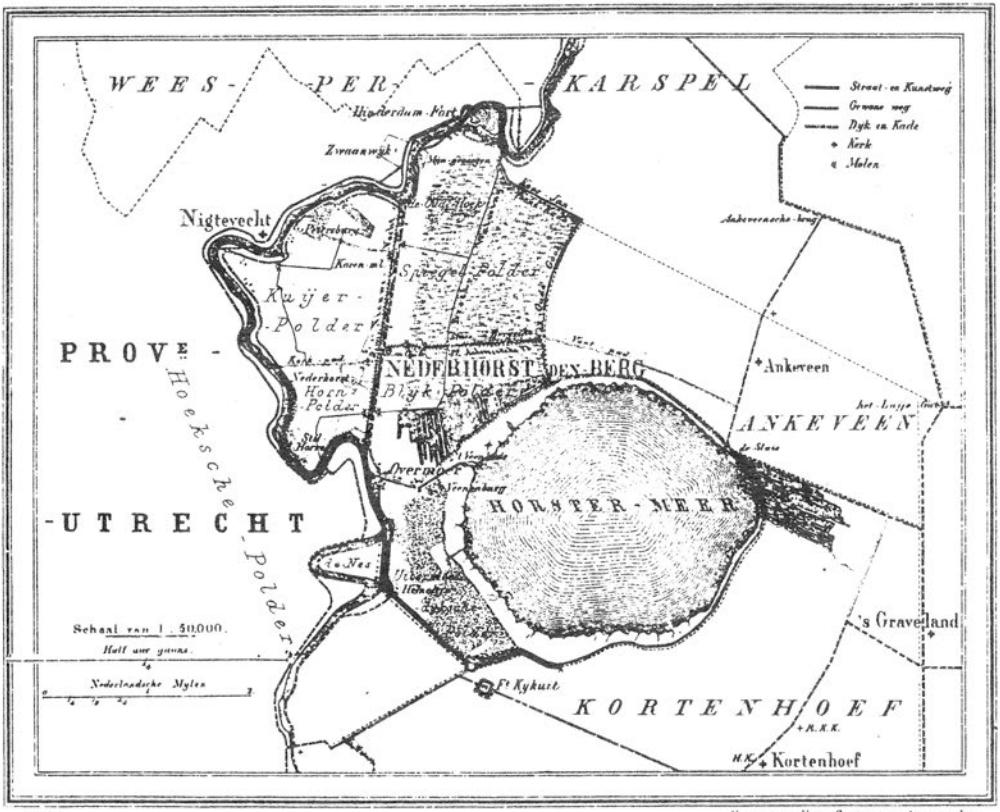
HISTORISCHE KRING

NEDERHORST DEN BERG

Febr 1991 • ◄•► • nr 1

PROVINCIE NOORD-HOLLAND. GEMEENTE NEDERHORST-DEN-BERG.

1867. 1460 Bunders. 830 Inwoners. Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

Historische Kring - Nederhorst den Berg

BESTUUR

Voorzitter	J.E.Jansen Pieter de Hooghlaan 23 1394 GJ NdB - tel. 02945-4152
Secretaris	W.J.van Deutekom Uiterdijksehof 14 1394 JM NdB - tel. 02945-3343
Penningmeester	K.Scherpenhuijsen Overmeerseweg 76 1394 BE NdB - tel. 02945-1727
Alg.adjunct	G.W.C.Verheul Middenweg 24 1394 AK NdB - tel. 02945-1911
Leden	D.van Wichen Middenweg 115b 1394 AG NdB
	J.F.A.Baar Kerkstraat 6 1394 CX NdB

Lidmaatschap	*f* 25,- per jaar bankrekening nr. 32.82.24.138 RABO-bank-Nederhorst den Berg girorek.nr. van de bank: 368387

Redactie	G.J.M.Baar T.Griffioen J.F.A.Baar

Omslagprent: gemeentegrenzen van Nederhorst den Berg in het jaar 1867. de Horstermeerpolder is nog niet drooggemaakt.

H I S T O R I S C H E K R I N G
N E D E R H O R S T D E N B E R G

opgericht: januari 1988

jaargang 1 - nummer 1 februari 1991

INHOUD:

pag. 2 - mededelingen en berichten

pag. 4 - voorwoord

pag. 5 - verslag ledenvergadering

pag. 7 - lezing mw Karin Abrahamse

pag. 9 - Spiegelzand

pag. 12 - de Vechtbrug aan de Hinderdam

pag. 16 - van oude foto's ...

pag. 17 - Ons Dorp

pag. 18 - de pastoor die predikant werd

pag. 20 - waterbeheersing

Door schenking is de Historische Kring in het bezit gekomen van:

- een waterschapskaart van de Horstermeer aangeboden door de heer B.Nagel.
- de scriptie 'Nederhorst den Berg 1780-1815' (V.U. 1990) door drs C.F.de Weerd.
- een fotoreportage (225 negatieven) naar aanleiding van 'De Horstermeer 100 jaar droog in 1982' geschonken door Martin Stevens te Hilversum.

Alle schenkers hartelijk dank !

AKTIVITEITEN/WERKGROEPEN

Op dit moment zijn er mensen bezig met de volgende onderwerpen:

- Zandwinning Spiegelpolder
- Waterhuishouding
- Gangenstelsel
- Documentatie
- Tijdschrift

De werkgroep Documentatie houdt zich al enige tijd bezig met het gebeuren rond de zandwinning door de Amsterdamse Ballast Maatschappij binnen de gemeente. Er is ondertussen al aardig wat materiaal verzameld. Als u nog iets m.b.t. de zandwinning hebt, zullen wij dat graag van u horen. Het is de bedoeling dat van de originele stukken copieën worden gemaakt. U krijgt uw eigendom onbeschadigd terug. Wij zijn geinteresseerd in alles wat te maken heeft met de zandwinningsactiviteiten.
U kunt voor dit project kontakt opnemen met:
Cees van Huisstede - Esdoornlaan 16 - tel. 3407 óf
Ruud Verkaik - Fazantelaan 17 -tel. 4317

Wie heeft interesse om een onderzoek te doen naar de buitenplaats Petersburg?

Kopij graag inleveren op: Zoddeland 26
Kuijerpad 6
Kerkstraat 6

V O O R W O O R D

J.E. Jansen
voorzitter

Geachte leden en andere geïnteresseerden in de Historische Kring Nederhorst den Berg,

Voor u ligt het eerste nummer van een contactblad voor leden van de Historische Kring Nederhorst den Berg. Een gelegenheid waar wel even bij stilgestaan mag worden. Onze vereniging is jong, zij verkeert nog in de opbouwfase. In dat stadium is het van groot belang het onderlinge contact vorm te geven, niet alleen door het beleggen van bijeenkomsten en het werken in projectgroepen, maar ook door elkaar te vertellen waar wij mee bezig zijn, welke wetenswaardigheden er zijn. Activiteiten van leden, of het nu individueel of in groepsverband is, kunnen er in worden verteld en anderen kunnen zich daar bij aansluiten.
Natuurlijk zal in het contactblad de huishoudelijke informatie een plaats krijgen, zullen de verslagen van vergaderingen en lezingen worden opgenomen en zal er ruimte beschikbaar zijn voor publicaties. Kortom, wij streven naar een interessant, lezenswaardig blad dat tevens als naslagwerk kan dienen. Hierbij prijzen wij ons gelukkig met de samenstelling van een redactieteam dat vol enthousiasme zijn schouders onder het werk heeft gezet. Zij rekenen vanzelfsprekend én terecht op de inbreng van de leden: het is niet alleen een blad voor hén, maar letterlijk ook ván hen!
Ik hoop dat het blad -waarvoor nog een naam gevonden moet worden- spoedig bij u zal zijn ingeburgerd, maar daarnaast dat het beoogde doel mag worden bereikt: het geven van bekendheid aan de rijke historie van ons dorp, onze gemeente Nederhorst den Berg.

* * *

VERSLAG van de ledenvergadering van de Historische Kring Nederhorst den Berg op dinsdag 27 november 1990 's avonds 8.00 uur in het Parochiehuis aan de Dammerweg.

Aanwezig zijn circa 35 belangstellenden, leden en niet-leden.

De VOORZITTER (J.E.Jansen) heet de aanwezigen welkom in het bijzonder de spreekster van hedenavond, mevr. Karin Abrahamse uit Hilversum, Streekarchivaris aldaar.
Hij deelt mede dat het gemeentebestuur ruimte in het gemeentehuis beschikbaar heeft gesteld voor het (voorlopig) opslaan van de bezittingen (archiefstukken) van de Historische Kring én als beperkte werkruimte. Het bestuur van de H.Kring is het gemeentebestuur hiervoor bijzonder erkentelijk.
Ook deelt hij mede dat er wordt gewerkt aan de opzet van een eigen Tijdschrift en dat er twee werkgroepen zijn gestart t.w. Werkgroep Gangenstelsel en een Fotowerkgroep. Foto's die, op welke wijze ook, iets van onze gemeente in beeld brengen (óók familie-kiekjes!) zijn welkom bij Cees van Huisstede, Esdoornlaan 16. Van de originele foto -of van het negatief- wordt een afdruk voor de H.Kring gemaakt. De eigenaar krijgt daarna de foto weer ongeschonden terug!
De heer Jan Baar is bereid gevonden toe te treden als bestuurslid. Wanneer er geen bezwaren worden ingebracht zal hij in de eerstvolgende ledenvergadering als zodanig worden benoemd.
Na de lezing door mw Abrahamse zal er gelegenheid zijn tot het stellen van vragen.
Hierna geeft hij het woord een mw Abrahamse (zie verslag van de lezing elders in dit blad).
Na de PAUZE wordt gelegenheid gegeven tot het stellen van vragen.
De heer W.van Diermen vraagt uit welke periode de zware eiken boomstammen dateren die nog steeds in ZW/NO richting in de bodem van de Horstermeer te vinden zijn.

Mw Abrahamse moet het antwoord schuldig blijven.
De heer Blok zegt dat nieuw wetenschappelijk onderzoek heeft ontdekt dat de Horstermeer reeds ca 1200 jaar v.Chr. moet zijn ontstaan. De ouderdom van de betrokken boomstammen moet wel met de C14 methode zijn te vinden.
De heer G.Baar biedt het bestuur van de H.Kring de scriptie 'Nederhorst den Berg 1780-1815' aan. Dit boekje is geschreven door zijn echtgenote mw C.F.de Weerd.
De heer B.Nagel biedt het bestuur een oude kadasterkaart van de gemeente aan.
Beide zaken worden in dank aanvaard.
De heer Nagel vraagt naar de reden van de komst van de PTT (NERA) in de Horstermeer.
De heer Stoker antwoordt dat de PTT op zoek was naar een nieuwe plaats voor het radio-ontvangstation NORA (Noordwijk Radio). Voor een zuivere ontvangst van de radio-signalen was een vochtig, rustig gebied nodig. Dit vond men in de Horstermeer en in 1950 vestigde NERA zich in de zg. Rimboe.
De heer G.Baar vraagt waar precies de Nieuwe Harmonie was gevestigd.
Mw Abrahamse antwoordt dat de huidige boerderij van Smits, Middenweg 115, het bewuste pand is.
De heer Knijf wil weten waarom de polders niet op de Vecht uitsloegen.
Mw Abrahamse antwoordt dat de Vecht een getijde-rivier was en derhalve onderhevig aan eb en vloed.
De heer De Beer en de heer Van Wichen hebben nog enkele vragen over de waterhuishouding in de Horstermeer en de omliggende polders.
De heer Scherpenhuijsen geeft hierop een beknopt antwoord doch zegt toe in het komende jaar een lezing te zullen verzorgen over de hele waterhuishouding in Nederhorst den Berg.

Hierna bedankt de VOORZITTER mw Abrahamse voor de zeer leerzame en interessante lezing. Hij overhandigt haar een doos bonbons.

Hierna sluit hij de vergadering.

-.-.-.-.-

LEZING door mevrouw Abrahamse - 27 november 1990
Horstermeer

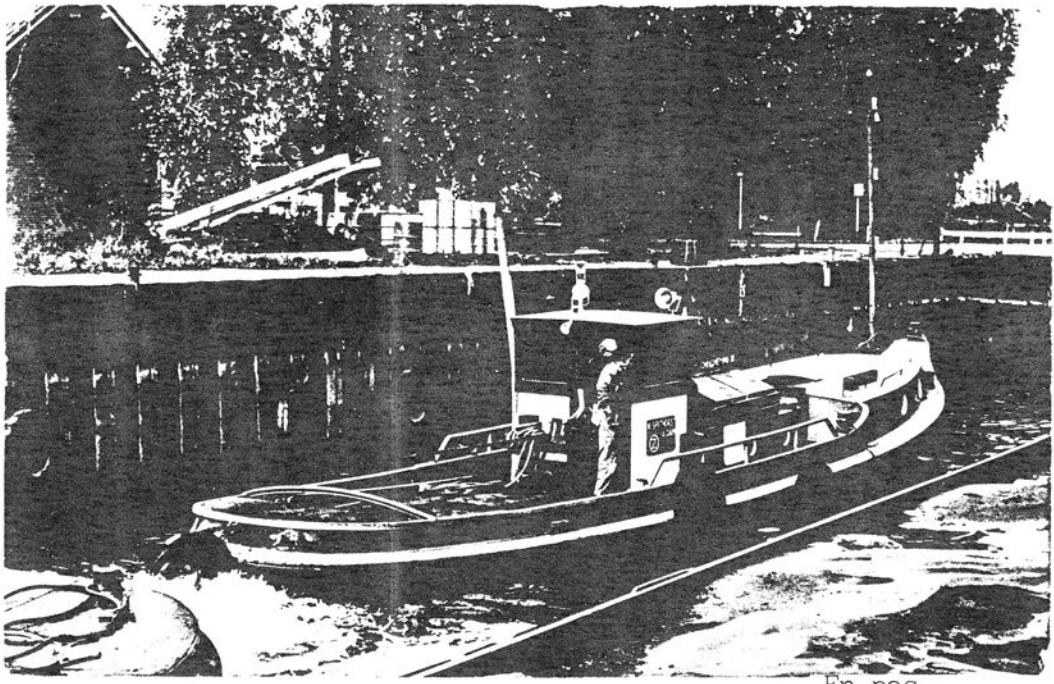
Het archief van de Horstermeer was het eerste dat werd overgebracht naar het Streekarchief. Het was ook het eerste archief waarmee zij kennismaakte. Het was een goed verzorgd archief waaruit veel te leren valt. Aanvankelijk was zij van mening dat de geschiedenis van een polder als de Horstermeer, die pas zo'n 100 jaar droog is, zeer eenvoudig zou zijn, maar niets bleek minder waar. Het archief van de Horstermeer is een archief van kooplieden. Het oudste stuk dateert van 1612 en is een Octrooi, verleend door de Staten van Utrecht aan de heer Godert van Reede. Het meer is altijd gebruikt voor de afwatering van de hoger gelegen omliggende polders en dat gaf een extra probleem bij de drooglegging. Van Reede verkocht zijn bezit aan een combinatie van kooplieden die voor de duur van de Drooglegging, omdat dat een bijzonder kostbare zaak was, van de Staten van Holland vrijdom van belasting kregen. In 1629 was de polder nog niet droog, er werd grote hinder ondervonden van het (zoute) kwelwater. De intensieve bemaling die moest worden toegepast omdat ook de omliggende polders moesten worden meebemalen, werd voor sommige geïnteresseerde kooplieden te bezwaarlijk en in 1636/'37 wordt met de bemaling gestopt. In 1652 stopt men ook de bemaling van de omliggende polders. Het gehele gebied wordt verkocht aan de heer Veenman te Vreeland voor een bedrag van *f* 11.000,-. In 1663 verkoopt de weduwe Veenman dit bezit voor een aanmerkelijk hoger bedrag aan Lodewijk de Bas, een rijke koopman. Er worden droogmakingsplannen ontworpen maar deze worden niet uitgevoerd. De Bas heeft een zes-tal processen rond de Horstermeer gevoerd, o.a. met de heer Van Reede over het recht van Zwanendrift en over het onderhouden van de waterkeringen. Onder het motto 'wie 't water deert, die 't water keert' werd De Bas vrijgesteld van onderhoud aan de dijk.

In 1838 werd de meer verkocht aan Jhr Van Loon, in 1881 werd H.C.van der Houwen van Oordt eigenaar. Deze besluit weer tot droogmaking en wil daarbij tevens de Spiegelpolder, de Blijkpolder, de Kortenhoefse polder e.a. betrekken. Hiervoor krijgt hij echter geen toestemming van het Ministerie van Oorlog omdat deze gebieden tot de Waterlinie worden gerekend. Voor het droogmaken van de Horstermeer hoefde geen concessie te worden verleend - de oude concessie was nog steeds van kracht.
Van der Houwen van Oordt begint met de droogmaking maar heeft slechts kosten en moeite in het gebied geïnvesteerd, van enig profijt is geen sprake. Ofschoon reeds gebruik werd gemaakt van een stoomgemaal zijn de kosten voor de kolen die gebruikt moeten worden vrijwel onoverkomelijk.
Het werk dat de polderwerkers verrichten is buitengewoon zwaar, vrijwel alle sloten worden met de hand gegraven!
In 1895 wordt een Waterschap gevormd waardoor de lasten voor de eigenaar worden verlicht. Er worden enkele stolpboerderijen gebouwd maar het bebouwen van de nieuwe grond is geen groot succes.
Dr. Frederik van Eeden vestigt in het nieuwe gebied een gemeenschap (de Nieuwe Harmonie) en onder meer uit Friesland vestigen zich thans enkele gezinnen i.v.m. hun socialistische ideeën, waarvoor zij in het 'oude' land geen ruimte krijgen.
Een naam die met de eerste bewoningsgeschiedenis van de Horstermeer verbonden blijft is die van de socialist D.O.de Vries, die zich in 1904 in de polder vestigt met zijn gezin. Aanvankelijk was hij wel geïnteresseerd in de ideeën van Van Eeden maar hij was er de man niet naar om met alleen ideologen te werken. Hij verzette zich tegen de werkwijze van het toenmalige polderbestuur met succes. Hijzelf wordt in het polderbestuur gekozen en heeft daar grote invloed. Hij wordt mede-oprichter van de groenteveiling in Hilversum en van de Openbare School in de Horstermeer. Ingelanden kregen door zijn inzet meer invloed op het bestuur van de polder. De eigenaar van slechts één HA kreeg reeds stemrecht.
Het is het harde werk van eenvoudige lieden dat de Horstermeer tot ontwikkeling heeft gebracht.

SPIEGELZAND Jan Baar

Eind 1934 verzoekt de Amsterdamsche Ballast Maatschappij aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland om over te mogen gaan tot verzanding van een deel van de Spiegelpolder. Naar aanleiding van dit verzoek vraagt Provinciale Waterstaat aan het bestuur van de Spiegelpolder om inlichtingen. Prov.Waterstaat wijst het bestuur er op, dat het 'is verboden gronden in bedijkte of boezemlanden anders dan ten behoeve van vervening af te graven'. Ontheffing van deze bepaling kan verleend worden door Ged.Staten. Op 22 januari 1935 verzoeken de ingelanden J.Hoetmer wed. A.H.Pos-de Graaf (Hilversum) en J.G.K.Baron van Lijnden (Soestdijk) 'beleefd' aan het polderbestuur 'voor zich of diens rechtverkrijgenden de vergunning van ontzanding tot een maximale diepte van 20 meter, gerekend vanaf de waterspiegel'. De ingelandenvergadering van 25 januari ziet geen bezwaren, 'mits de lasten er maar niet hoger door worden door soms meer waterbezwaar'. Het verzoek om goedkeuring voor de verzanding gaat op 31 januari de deur uit. Ged.Staten willen nadere gegevens, o.a. in verband met waterstaatsbelangen en laat een Geohydrologisch onderzoek instellen door het Rijksbureau voor Drinkwatervoorziening. De A.B.M. vraagt dan op 15 juli vergunning aan voor de zandwinning, het inrichten van een laadhaven en het aanbrengen van een vaste brug over een zandpad. De Maatschappij is ondertussen in het bezit van 160 HA water en grond in de polder en dus de grootste ingelande. Op 17 november verzekert de A.B.M. aan Ged.Staten dat ze bereid is bij exploitatie van plassen en terreinen deze voor het publiek open te stellen. Het gewonnen zand zal van een in de polder in te richten depôt naar een steiger in de Vecht worden afgevoerd . De vergunningaanvraag voor laadhaven en brug kan vervallen.
De ingelanden komen op 4 december 1936 weer ter vergadering bijeen in Café Bornhijm. Op de agenda staat de vergunningaanvraag en het daarmee gepaard gaande tijdelijk doorgraven van de Kees-Jan Toonenkade voor

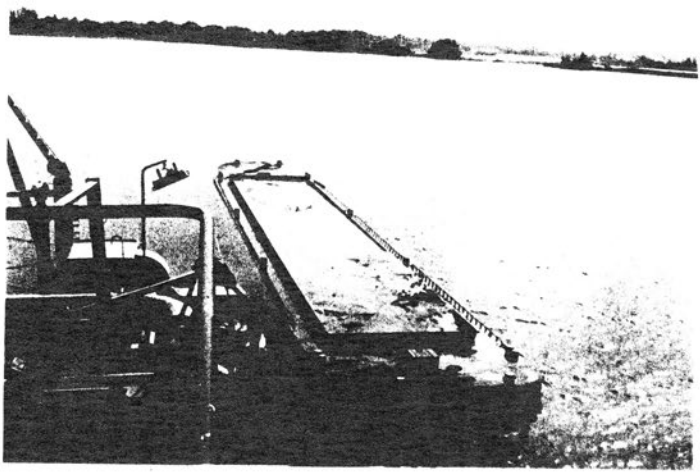
het graven van een tijdelijk kanaal, zodat de zandzuiger de polder in kan. Van de 14 aanwezige ingelanden gaan er 13 accoord met de plannen en voorstellen.

En passant wordt er een commissie ingesteld om de zaken verder te begeleiden. De ingelanden stellen wel als eis dat er een waarborgsom gezet moet worden van *f* 100.000,- voor eventueel niet te voorziene lasten en gevolgen. Meerdere bemalingskosten zullen door de A.B.M. betaald moeten worden. Op 21 december worden de ingelanden nog eens ter vergadering geroepen. De aanwezigen geven met 10 tegen 7 en 4 blanco stemmen het fiat aan de uiteindelijke plannen, die in een bestuursvergadering in aanwezigheid van twee heren van Prov.Waterstaat en twee A.B.M.-vertegenwoordigers, uitgewerkt zijn. De vergadering toont zich wel bezorgd over mogelijke vervuiling van het water door de zandwinningsactiviteiten. In een schrijven van 22 december deelt het polderbestuur Ged.Staten mee dat men zich kan verenigen met de concessieverlening onder voorwaarden: De A.B.M. moet een waarborgfonds stellen,

eventuele meerdere bemalingskosten komen voor rekening van de exploitant, er zal zorg gedragen moeten worden dat het water van de blekerijen niet vervuild wordt, er mag geen schade aan eigendommen van derden aangebracht worden en er mag niet verder dan op een afstand van 200 meter van bebouwde eigendommen gezogen worden.
Het polderbestuur krijgt per omgaande op 23 dec.1936 bericht, dat aan de A.B.M. 'ontheffing van de betreffende verbodsbepalingen van de Bodemverlagingsverordening ten behoeve van het ontleenen van zand aan een aantal in Uw polder gelegen percelen', is verleend mits er maatregelen genomen worden voor kaden en terreinen en geen olie en andere vettige stoffen achtergelaten worden en er bij vervuiling van het water doeltreffende maatregelen genomen zullen worden. Het waarborgfonds zal groot zijn *f* 27.500,-.
De zandwinning kon beginnen!

(wordt vervolgd)

De Vechtbrug aan de Hinderdam (1780-1819)

Els N.G.van Damme

In de Middeleeuwen was de Vecht een zeer belangrijke verkeersroute voor de Keulse Vaart, de verbinding tussen Amsterdam en omgeving en het Duitse Rijnland. Ook de steden Utrecht en Weesp waren voor handel en vervoer afhankelijk van de Vecht. Rond 1100 begon men de Vecht te reguleren om de omgeving te beschermen tegen stormvloeden, waardoor het zeewater vanuit de Zuiderzee tot ver in het binnenland kon binnendringen en ook om de rivier te beschermen tegen de lage waterstanden in de zomer, die de scheepvaart grote moeilijkheden konden opleveren. De eerste dam met sluis werd geplaatst in Otterspoor, ten zuiden van Breukelen, rond 1200. Het zeewater had dus vrij toegang tot aan die plek. De beruchte stormvloed in 1421, de St Elisabethsvloed, én latere vloeden waren aanleiding de dam verder stroomafwaarts te plaatsen en leidden tot de aanleg van een dam, voorzien van sluizen bij Nederhorst den Berg, ter hoogte van de Hinderdam. Deze dam moet de scheepvaart zéér gehinderd hebben, vandaar de naam. De geschiedenis van deze sluis is uitvoerig beschreven (1,2).
Op een gekleurde kaart van Lucas Sinck uit 1619 (3), waarvan een klein gedeelte is afgebeeld in fig.1, zien we waar die dam was gesitueerd. De Hinderdamse sluis heeft gelegen ongeveer vóór het huidige pand Hinderdam 15. Deze sluis heeft het uitgehouden tot 1672, toen de Fransen in de Vechtstreek huishielden en ook de sluis aan de Hinderdam vernielden. De sluis werd niet meer vernieuwd maar werd in 1673/74 in Muiden gebouwd, waar hij nu nog ligt.

Fig. 1.

De Vechtbrug aan de Hinderdam (1780-1819)

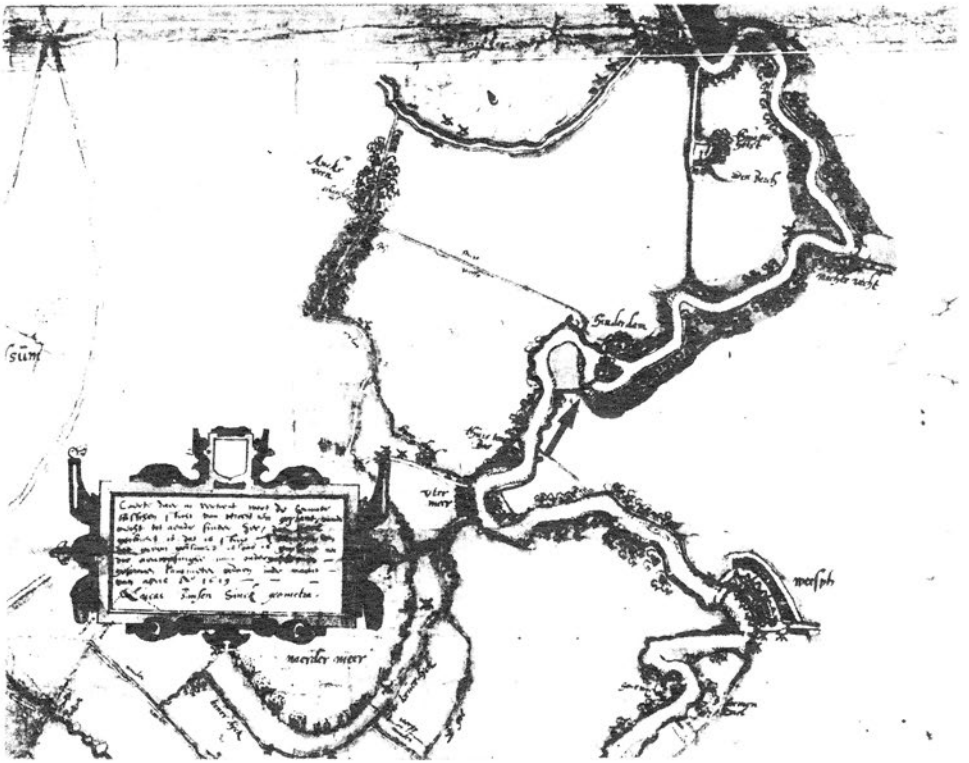
Els N.G.van Damme

In de Middeleeuwen was de Vecht een zeer belangrijke verkeersroute voor de Keulse Vaart, de verbinding tussen Amsterdam en omgeving en het Duitse Rijnland. Ook de steden Utrecht en Weesp waren voor handel en vervoer afhankelijk van de Vecht. Rond 1100 begon men de Vecht te reguleren om de omgeving te beschermen tegen stormvloeden, waardoor het zeewater vanuit de Zuiderzee tot ver in het binnenland kon binnendringen en ook om de rivier te beschermen tegen de lage waterstanden in de zomer, die de scheepvaart grote moeilijkheden konden opleveren. De eerste dam met sluis werd geplaatst in Otterspoor, ten zuiden van Breukelen, rond 1200. Het zeewater had dus vrij toegang tot aan die plek. De beruchte stormvloed in 1421, de St Elisabethsvloed, én latere vloeden waren aanleiding de dam verder stroomafwaarts te plaatsen en leidden tot de aanleg van een dam, voorzien van sluizen bij Nederhorst den Berg, ter hoogte van de Hinderdam. Deze dam moet de scheepvaart zéér gehinderd hebben, vandaar de naam. De geschiedenis van deze sluis is uitvoerig beschreven (1,2).
Op een gekleurde kaart van Lucas Sinck uit 1619 (3), waarvan een klein gedeelte is afgebeeld in fig.1, zien we waar die dam was gesitueerd. De Hinderdamse sluis heeft gelegen ongeveer vóór het huidige pand Hinderdam 15. Deze sluis heeft het uitgehouden tot 1672, toen de Fransen in de Vechtstreek huishielden en ook de sluis aan de Hinderdam vernielden. De sluis werd niet meer vernieuwd maar werd in 1673/74 in Muiden gebouwd, waar hij nu nog ligt.

Fig. 1.

Gedeelte van een kaart van de Vechtstreek,
getekend door Lucas Jansen Sinck in 1619.
(aanwezig in ARA 'Gravenhage, ontleend aan(3).

(Fig. 1)

Met de afbraak van de Hinderdamse sluis verdween ook de valbrug, over de sluis gelegen, waarlangs de bevolking van Nederhorst den Berg contacten met Nigtevecht, Weesp en Amsterdam kon onderhouden. Mensen, veen en goederen moesten toen per schuit (ponten) worden overgezet. Ponten, ook schouwen genoemd, betekenden een potentiële inkomstenbron. De Heere van Zuylen, heer van Nederhorst van 1566-1579, had op zijn kosten een schouw geïnstalleerd aan de Hinderdam (4).

De opbrengsten kwamen hem toe en het recht op het innen van pachtgelden werd overgenomen (gekocht of geërfd) door de volgende heren van Nederhorst. Uit een serie huurcedullen (4) tussen 1700 en 1756 betreffende de Schouw blijkt in principe elke vier jaar een pachter te worden aangesteld op een vergoeding van rond *f* 9,- per jaar. De tarieven voor het overzetten worden nauwkeurig vastgesteld (fig.2). De opbrengsten zijn evenwel niet hoog. Uit een notitie over het 'pagt rendement van de Schouw of Pont aan de Hinderdam' van 1695 tot 1747 blijkt de jaarlijkse opbrengst te variëren van 67 - 82 guldens. De zuivere inkomsten over de jaren 1695-1731 bedragen totaal 369 guldens, 2 stuivers en 12 penningen. Er is in deze periode een groot aantal jaren waarover geen inkomsten worden gemeld.

(wordt vervolgd)

Fig. 2. ➤ ➤

Tarieven geldend voor de veerpont aan de Hinderdam.

Alsoo gepubliceert naar voor
gaande klocke geslagh
(Moreſolito) inden dorpe
Den Bergh Onder Horst
opden 25.en Febr. 1739.
by my Bsaal

OP DE REQUESTE

GEPRESENTEERT BY

GODARD DE TUYL DE SEROOSKERKEN,

Heere *van Welland*, *Nederhorſt*, *den Berg*, &c.

IS GEAPPOINCTEERT.

DE Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht verſtaan by Proviſie / dat voor het Veer- ofte Pont-geld aan den Hinderdam, toebehorende aan de Heerlykheid van den Berg zal werden betaalt / alſe:

Van een Koets, Caleſſe ofte andere voitures met Vier Paarden beſpannen, agt ſtuyvers.

Met drie Paarden beſpannen, ſes ſtuyvers.

Van een Chaiſe met een of twee Paarden beſpannen, drie ſtuyvers.

Van een Boere Wagen met twee Paarden beſpannen, drie ſtuyvers.

Van een Boere Wagen of Karre met een Paard beſpannen, twee ſtuyvers.

Van alle loſſe Paarden, yder een ſtuyver.

Van alle Oſſen, Koeyen ende Veerſſen, yder een halve ſtuyver.

Van yder Pink, Kalf, Schaap ofte Verken, een halve ſtuyver.

Dog ten getale van tien, ofte meer aan een en denſelve Eygenaar toebehoorende, ende te gelyk overgehaalt wordende, half geld. Welverſtaande dat de Menſchen die de voorſz. voitures Wagens ende Paarden ofte Vee aanvoeren, en daar toe behooren, onder het voorſz. Veer- ofte Pond-geld zullen wezen begrepen.

En eindelyk voor yder Menſch, die met het kleine Schuytje word overgezet of overgehaalt, een halve ſtuyver.

Ende Interdiceeren alle ende een ygelyk / eenige Pondten ofte Schouwen in-prajudicie van de gepryvilligeerde Pondt van den verthoonder te houden / veel min Paſſagiers ofte anderen / ſoo min Perſonen als Wagens ende Paarden hier vooren benoemt / over te ſetten ofte over te halen / onder wat pretext het ook zoude mogen wezen / anders / als tot eige gebruik / en mits in zulk een geval / met de haak / Boom ofte Riemen overvarende / en geen touwen of reepen gebruykende / anders als met ſchriftelyk Conſent van den vertoonder / op pœne van de Pondt, Schouwe of Schuyt waar mede de overſetting of overhaling Contrarie dezes mogte komen te geſchieden / en daar en boven een boete van Vyf en twintig guldens te verbeuren / te appliceren de eene helfte ten behoeve van de Armen van den Bergh, en de andere helfte ten behoeve van den Aanbrenger / of die de Calangie ſal komen te doen / authoriſeerende daar toe den Schout van den Berg voorſz. En permitteren haar Ed: Mog: den vertoonder deſen te doen Drukken / Publiceren ende Affigeren / onder zyn voorſz. Heerlykheid / op dat daar van geen ignorantie ſal kunnen werden gepretendeert. Gedaan te Utrecht den 13. Februarij 1739.

(Onderſtond)

Ter Ordonnantie als boven,

(En was getekent)

G. VOET VAN WINSSEN.

t'Utrecht gedrukt, by WILLEM JAN REERS, Ordinaris Drukker der Ed: Mog: Heeren Staten 's Lands van Utrecht, 1739.

Van oude foto's tot stamboomonderzoek.

A.Schilder-Hageman

Veel mensen van mijn leeftijd zullen nog wel wat oude vergeelde foto's in bezit hebben en soms weet je niet eens wie er op staan.
Een familielid bleek nog foto's van onze overgrootouders te hebben en op een of andere manier waren we toch wel nieuwsgierig wanneer die mensen geleefd hadden en of ze hier altijd gewoond hadden.
Maar er kwam nooit iets van om het uit te zoeken, voornamelijk door tijdgebrek. Toen echter ook een schoondochter interesse had, zijn we samen van start gegaan. Er waren nog wat oude bidplaatjes en met die gegevens begonnen we gemeentes aan te schrijven voor copieën en die kregen we keurig toegestuurd, maar wel kostte dat een aardig bedrag.
Dat werd te duur maar via-via hoorden we dat alle provincies een eigen rijksarchief hebben waar je zelf moet zoeken. Dit was een heel wat goedkopere manier en de Streekarchieven zijn nóg goedkoper en er wordt meestal vriendelijk informatie gegeven.
Met 'n gewoon gezond verstand is het helemaal niet moeilijk om zoiets te onderzoeken. Er is werkelijk ontzettend veel bewaard gebleven. Zoals dat met de meeste families het geval is belandden we omstreeks 1700 in Duitsland, maar ook daar kan men veel informatie krijgen. Dat wordt dan de volgende stap in ons speurprogramma.

* * *

ONS DORP

Dick van Wichen

In ons dorp, reeds lang geleden
ging men zo zijn eigen gang.
Wat er verderop gebeurde
Vond men van minder belang.

We leven nú met satellieten
TV 1, 2, 3 of 4
We reizen, varen rond de aarde
en brengt ons modern vertier.

Los van deze bezigheden
leeft in ons de hang naar toen,
Graven in het grijs verleden
zijn we reeds gaan doen.

Zo vonden we bij schoffelwerk
een mooie, diepe put.
Na wat praten, zoeken, lezen
kwam plots het idee
om zo'n Kring op te gaan richten
wat menigeen al dee.

Dat is nu drie jaar geleden
en wat mij dan zo verrast
is het groeiend enthousiasme
van elk lid of gast.

Veel wat nog niet was gevonden
komt ter sprake, wordt ontdekt

In ons dorp nu in 't heden
gaan we zo ons eigen gang
Wat er verderop gebeurt
vinden we van minder belang!

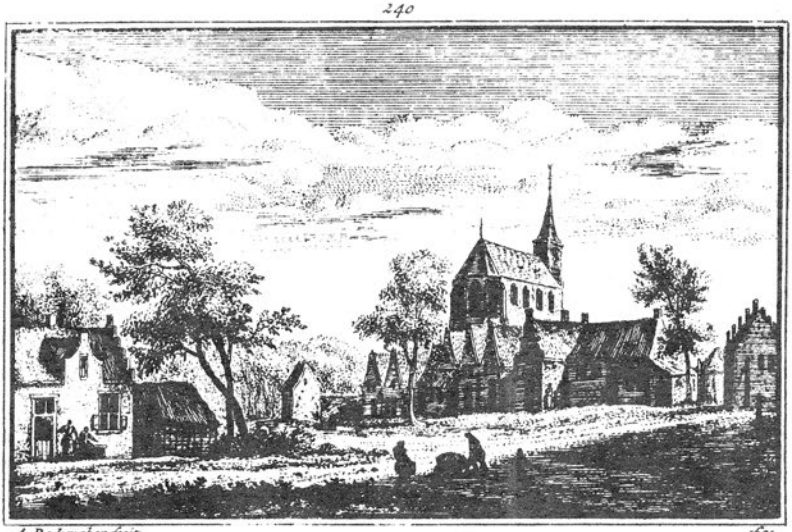
* * *

De Pastoor die Predikant werd

G. Verheul

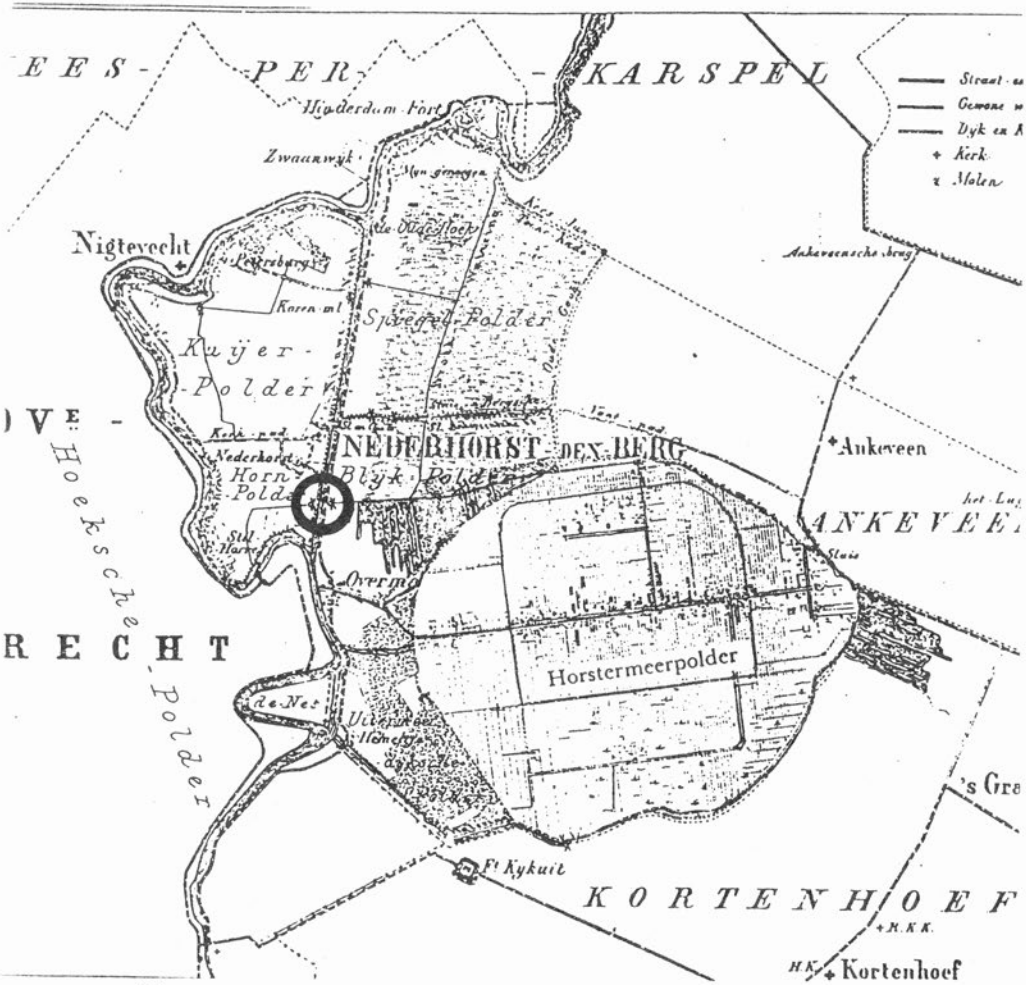
Het boek van Jan Baar over de 100-jarige Rooms Katholieke kerk in Nederhorst den Berg maakte ons nieuwsgierig naar een stukje nog véél oudere geschiedenis, de gang van zaken rondomde reformatie hier in de tweede helft van de 16e eeuw.
Ankeveen en Kortenhoef ressorteerden onder het kapittel van Sint Marie in Utrecht. Maar Nederhorst den Berg, of liever nog 'Overmeer en Ten Berch' behoorden aan de bisschop. Uit geldverlegenheid had hij 'de kerk die men noemt ter Nederhorst' in leen gegeven aan Gijsbrecht van IJsselstein. Ook het kasteel Horst was verpand. Met dat van Vreeland en Woerden was het bedoeld om het Sticht tegen de graven van Holland te verdedigen. Tevergeefs - want het belette niet dat Graaf Floris V in 1279 de kastelen veroverde en op zijn beurt verpandde aan bevriende relaties.
Drie eeuwen later, in 1579, komt het kasteel door aankoop in handen van het geslacht Reede. Met inbegrip van alle rechten en plichten van de ambachtsheer.
De Spanjaarden met hun inquisitie ruimden het veld en de Gereformeerde religie werd door de Staten krachtdadig ingevoerd.
En hoe ging dat nu in ons dorp?
In Ankeveen en Kortenhoef was nogal wat verzet. In Nederhorst den Berg daarentegen ging de in 1556 gewijde pastoor, Jan Hermanssen, zonder veel tegenstribbelen in 1593 over tot de reformatie. Hij stond hier dus al 37 jaar, was misschien zelfs Berger van geboorte. Hij kende zijn pappenheimers en hij had al zijn tact nodig om tussen alle klippen door te zeilen.
Ridder Gerard van Reede (1585-1612) liet vanwege zijn vele belangrijke functies in Utrecht de dagelijkse zorg voor de heerlijkheid en de gemeente over aan zijn plaatsvervanger, de schout, en die stond weer veel dichter bij de bevolking die maar weinig voelde voor de nieuwe leer.

Dat gold met name ook voor de schoolmeester en de koster die 'de predikant gantsch ongehoorsaam' waren.
Op last van hogerhand waren altaren en beelden uit de kerk verwijderd maar dat weerhield dominee Hermanssen er niet van desgevraagd een dodenmis op te dragen of het laatste oliesel uit te reiken. De classis (Amersfoort) keek argwanend toe, maar intern was zijn positie vrij sterk want de kerk had nogal wat eigen inkomsten, o.a. door de broederschap van St.Antonius, de eigenlijke armenzorg.
Van Hermanssen wordt gezegd: Schoon ongehuwd leefde hij stichtelijk. Hij schikte zich in zijn bediening naar de lieden'.
Hij had dus nog vele 'paapse superstitien' aangehouden.
Een intrigerende figuur, die pastoor van Nederhorst den Berg, die predikant werd maar goeddeels pastoor bleef.
Een nadere studie waard!

Den BERGH aan de VEGHT

Overzicht van gebouwen en kunstwerken in de gemeente Nederhorst den Berg, die dienst hebben gedaan voor de waterbeheersing vanaf 1600.

Inleiding

Tijdens de werkzaamheden, eind 1987, voor het bouwrijp maken van een gedeelte bestemmingsplan 'Blijkpolder' nabij de Overmeerseweg, zijn de funderingen verwijderd van een oude poldermolen met watergangen, waarmee vroeger de Blijkpolder werd bemalen, terwijl óók de fundering van een voormalig stoomgemaal van de Horstermeerpolder geheel is verwijderd.
Eveneens is een inundatieduiker, behorende tot de nieuwe Hollandse Waterlinie, geheel gesloopt.
Al deze werkzaamheden waren nodig alvorens tot bouwen van woningen in het eerdergenoemde bestemmingsplan kon worden overgegaan.
Daar de voormalige bouw- en kunstwerken in vroeger tijden een Waterstaatkundige historie hebben gehad, is het wenselijk het ontstaan en gebruik hiervan nader te belichten.

In ons volgend nummer beginnen we met deel 1:
'Poldermolen van de Blijkpolder aan de Overmeerseweg'

* * *

Tevens in het volgende nummer een poging mondelinge overlevering op papier te zetten.
Ons lid C.van Huisstede heeft bandjes vol laten praten door oude mensen die vanaf hun geboorte in het dorp wonen.

* * *